

СЕКЦІЯ 4 МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ LOCAL BUDGETS IN UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF MARITAL STATE

У статті проаналізовано особливості формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану за підсумками 8 місяців 2022 р. Наведено основні показники місцевих бюджетів, які характеризуються тим, що динаміка частки місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету була неоднорідною, однак за 8 місяців 2022 року частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету значно зросла. Основною характеристикою, що стосується місцевих бюджетів в умовах війн є те, що надзвичайно важливо забезпечити оперативне, належне та безперервне виконання місцевих бюджетів. Окреслено виклики, що постали перед країною у сфері формування та виконання місцевих бюджетів в умовах воєнного стану, зокрема: поява нових витрат на релокацію бізнесу, допомогу внутрішньо переміщених особам, територіальну оборону, евакуацію населення; необхідність виправлення дисбалансу між рівнями становлення різних громад; створення відповідних умов для сталого зростання; відбудови інфраструктури, що пошкоджена; чіткого розмежування повноважень між всіма рівнями; сприяння демократичності ухвалення рішень. Для подальшої трансформації місцевих бюджетів у територіальних громадах та наповнення місцевих бюджетів під час воєнного стану запропоновано звернути увагу на наступні резерви залучення додаткових коштів: ретельне зваження та чітке нормативне підкріплення кожного фінансового рішення; аналіз дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів для більш економічного та раціонального витрачання коштів; скорочення видатків, які не несуть економічного ефекту на майбутню перспективу; розробка конкретного плану дії щодо встановлення обмежень на грошові видатки, використання енергетичних ресурсів, витратне проведення урочистих подій, скорочення нетермінових капітальних видатків та ін. Крім того, для подальшого наповнення місцевих бюджетів необхідно: залучити до сплати ПДФО відокремлені підрозділи юридичних осіб, офіційно працевлаштувати внутрішньо переміщених осіб, створити нові робочі місця, залучити у дану сферу інвесторів; ефективніше управляти земельними ресурсами, переглянути діючі договори оренди, провести інвентаризацію, сформувати базу даних платників земельного податку; встановити податок на нерухомість, запровадити туристичний збір, податок на лісові землі, збір за пакування та ін.

Ключові слова: публічне управління, місцеве самоврядування, бюджет, місцевий бюджет, війна, воєнний стан.

The article analyzes the peculiarities of the formation and execution of local budgets under martial law based on the results of 8 months of 2022. The main indicators of local budgets are presented, which are characterized by the fact that the dynamics of the share of local budgets in the revenues of the consolidated budget was heterogeneous, however, for 8 months of 2022, the share of local budgets budgets in the revenues of the consolidated budget has increased significantly. The main feature of local budgets in wartime is that it is extremely important to ensure prompt, proper and continuous implementation of local budgets. Challenges faced by the country in the field of formation and implementation of local budgets in the conditions of martial law are outlined, in particular: the emergence of new costs for business relocation, assistance to internally displaced persons, territorial defense, population evacuation; the need to correct the imbalance between the levels of formation of different communities; creation of appropriate conditions for sustainable growth; reconstruction of damaged infrastructure; clear separation of powers between all levels; promoting democratic decision-making. For the further transformation of local budgets in territorial communities and the filling of local budgets during martial law, it is suggested to pay attention to the following reserves for attracting additional funds: careful consideration and clear normative reinforcement of each financial decision; analysis of the income and expenditure part of local budgets for a more economical and rational spending of funds; reduction of expenses that do not have an economic effect on the future perspective; development of a specific action plan regarding the establishment of restrictions on monetary expenditures, the use of energy resources, costly holding of solemn events, reduction of non-urgent capital expenditures, etc. In addition, in order to further fill local budgets, it is necessary to: attract separate divisions of legal entities to pay personal income tax, officially employ internally displaced persons, create new jobs, attract investors in this field; manage land resources more effectively, review existing lease agreements, conduct an inventory, create a database of land tax payers; establish a real estate tax, introduce a tourist tax, a tax on forest land, a tax on packaging, etc.

Key words: public administration, local self-government, budget, local budget, war, martial law.

УДК 342:352/354:61
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2022.31.13>

Вашуленко О.В.
аспірант кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування Національний університет охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика

Постановка проблеми у загальному вигляді. Формування фінансових інститутів місцевого самоврядування базується перш

за все на структурі фінансових ресурсів, які належать територіальним громадам і фінансових інструментах, що можуть бути ними вико-

ристані для формування фондів коштів і придбання чи створення майна для відповідних громад. Поряд з іншими фінансовими інститутами місцевого самоврядування інститут місцевих бюджетів визначається як основний, на базі якого формуються всі фінансові ресурси. У кінці 2020 р. завершився процес об'єднання територіальних громад в Україні, водночас одним із актуальних питань залишається фінансове забезпечення їх функціонування, оскільки зберігається значна ресурсна диференціація територій. Це відповідним чином позначається на якості та обсягах публічних послуг. Цільовою метою бюджетної децентралізації є забезпечення зростання фінансового потенціалу територій та максимально можливого вирівнювання міжтериторіальних диспропорцій у фінансових аспектах. Наразі постає завдання дослідження, аналіз та виправлення ідентифікованих недоліків, зокрема бюджетних дисбалансів, і запровадження новітніх інструментів забезпечення прогресивного розвитку місцевої та регіональної економіки України, усунення асиметрії їх розвитку, особливо в умовах воєнного стану.

В умовах війни змінилася ситуація в місцевих бюджетах. Новими викликами постали додаткові витрати – релокація бізнесу, допомога ВПО, територіальна оборона, евакуація населення та ін. У бюджетно-податковому секторі напрям змін в обставинах війни було скеровано в аспекті дерегулювання й послаблення податкового тиску на суб'єкти економіки. Однак стало очікуваним те, що внаслідок подібного послаблення вже в короткотерміновому періоді було зменшено обсяги реально сплачених податків і зборів до місцевих бюджетів, порівнюючи з плановими показниками, та, крім того, з аналогічними показниками минулого року. Це визначає необхідність внести зміни щодо управління місцевими фінансами, що є завданням як державного рівня, так і завдання місцевої влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню даної проблематики свою увагу присвятили такі науковці, як: М. Б. Гупаловська, Х.С.Яхторович, О.В. Кіт, які досліджували планування і виконання місцевих бюджетів України в умовах децентралізації [2], І. В. Лещух, яка вивчала трансформацію структури та перспективи подальшого формування доходів місцевих бюджетів в умовах війни [6], В. В.Малишко, І. М.Макарчук, Л. О. Дем'яненко, які здійснили аналіз формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів [7], Л. Першко, що запропонувала напрями підвищення ефективності формування місцевих бюджетів України

за умов фінансової децентралізації [8], В.В. Письменний, основою досліджень якого стало забезпечення самостійності місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації [9], Н. Г. Фатюха, О. А.Тертиця, які присвятили свою увагу дослідженню сучасного стану та перспектив розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації [13], І.Форкун, Т. Гордєєва, Т. Мунджішвілі, які здійснили комплексну оцінку фінансової стійкості місцевих бюджетів як індикатор підвищення рівня бюджетного менеджменту в умовах реформи децентралізації владних повноважень [14], С.А. Дяченко, яким здійснено аналіз розвитку інституту місцевих бюджетів в Україні, визначено тенденції та прогнози у даній сфері [5] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Глибинні процеси державного розвитку за постійної зміни зовнішнього середовища, його турбулентності та складності спричиняють появу нових наукових напрямів у дослідженні фінансово-бюджетної галузі державного управління. Тому, поглиблення дослідження місцевих бюджетів в Україні в умовах воєнного стану набувають актуальності за сучасного стану її розвитку.

Мета статті – дослідження особливостей функціонування місцевих бюджетів в Україні в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. В умовах утвердження в Україні економіки ринкового типу місцеві бюджети виступають одним із найбільш дієвих інструментів реалізації як загальнодержавної, так і регіональної бюджетної політики та вирішення важливих економічних завдань. Ефективне функціонування місцевих бюджетів тісно пов'язане зі здійсненням бюджетного процесу як на локальному рівні, так і в розрізі окремих його стадій. Однією зі стадій бюджетного процесу на локальному рівні є виконання місцевих бюджетів. На забезпечення ефективного виконання місцевих бюджетів спрямована діяльність, яка зосереджується на усіх інших стадіях бюджетного процесу, зокрема складання, розгляду і затвердження місцевих бюджетів та складання і затвердження бюджетної звітності про виконання бюджетів.

Як зазначають науковці, «місцеві бюджети за допомогою фінансових ресурсів активно впливають на економічні та соціальні процеси адміністративно-територіальних одиниць і створюють можливості для розв'язання загальнодержавних проблем на регіональному рівні та підвищення якості життя громадян. Для цього формування та використання фінансових ресурсів місцевими органами державної влади має визначитися на основі

пріоритетів і стратегічних цілей розвитку держави. Проблема недостатності фінансових ресурсів в органах місцевого самоврядування та нестабільність їхніх дохідних джерел сьогодні набула загальнодержавної ваги» [7].

Повномасштабна війна проти Росії продемонструвала, наскільки стабільним є місцеve самоврядування, що спроможне з гідністю протидіяти різним викликам, в тому числі й у фінансовому плані. Оскільки налагодження й створення відповідних умов для функціонування територіальної оборони, матеріально-технічна підтримка Збройних сил України, залучення допомоги партнерів із-за кордону є справами, до яких органи місцевого самоврядування долучилися відразу після того, як Росія вторглася в Україну. Водночас вони постійно забезпечували функціонування всіх галузей життєдіяльності населення на місцевому рівні (надання допомоги внутрішньо переміщеним особам, сприяння релокованому бізнесу, влаштування укриттів, продовження надання послуг на значному рівні).

Розглянемо інформацію про прийняті урядом рішення у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні. Насамперед, варто звернути увагу на Постанову Кабінету Міністрів України про «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період дії воєнного стану» [4], що прийнята з метою спрощення бюджет-

них процедур на місцевому рівні та забезпечення функціонування бюджетної сфери та потреб життєдіяльності населення у територіальних громадах на час дії воєнного стану.

Також варто звернути увагу на те, що 3.05.2022 р. урядом прийнято рішення про те, як розподілятиметься у 2022 році субвенція місцевим бюджетам з державного бюджету для того, щоб вони могли забезпечити нагальні потреби функціонування держави під час дії воєнного стану, а також потреби населення у територіальних громадах, на територіях яких точаться бойові дії. Відтак, Постановою Кабінету Міністрів від 03 травня 2022 р. № 528 [3] розподілено 4,9 млрд. грн. Загальна сума, яку урядом заплановано передати до місцевих бюджетів становить 7,5 млрд. грн., при цьому не розподілено коштів на суму 2,6 млрд. грн. Відбулося затвердження Міністерством інфраструктури Порядку та умов надання субвенції, за кошти якої можна придбати необхідні продовольчі і санітарно-гігієнічні товари, а також пакувальні товари для їх фасування, пально-будівельні матеріали для проведення першочергових аварійно-ремонтних робіт на об'єктах, які пошкоджені внаслідок бойових дій, лікарські засоби, імунобіологічні препарати (вакцини), медичні вироби, допоміжні засоби до них, медичне обладнання.

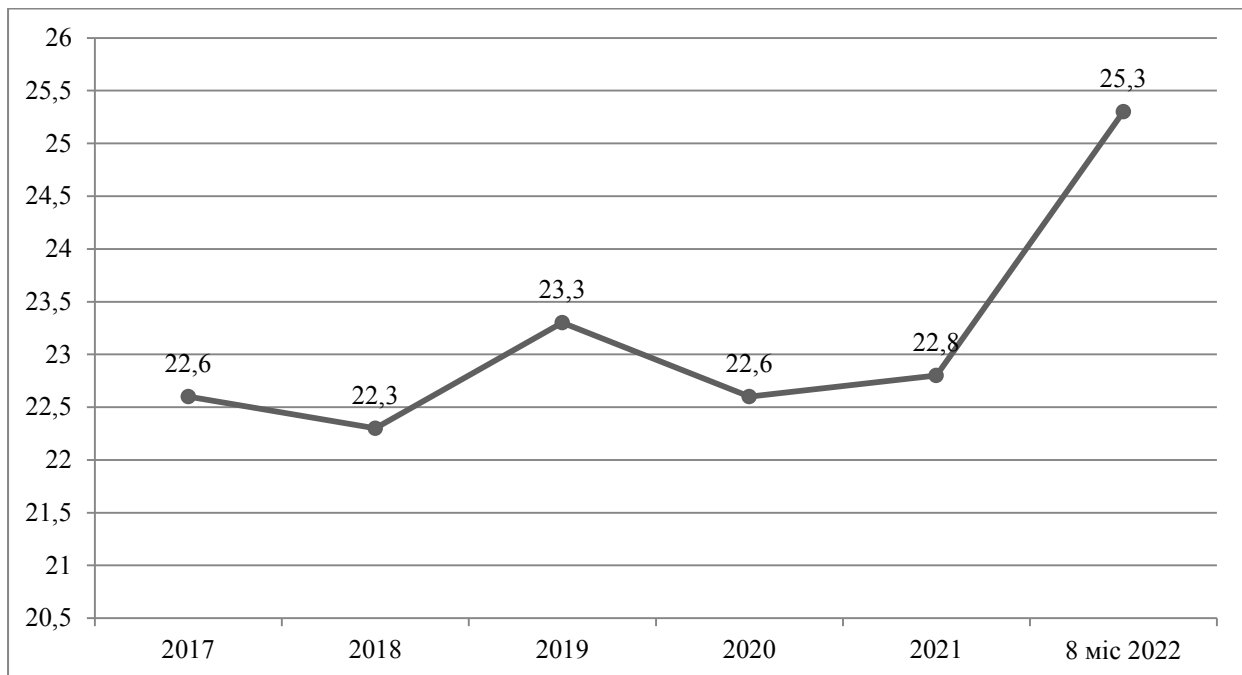

Рис. 1. Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету (без трансфертів), %

Джерело: за матеріалами [1]

Верховною Радою ухвалено законопроект «Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень» [11], спрямованого на надання можливостей для органів місцевого самоврядування використовувати кошти спеціального фонду на час дії воєнного стану, тобто скасовано обмеження здійснювати видатки за рахунок вільного залишку бюджетних коштів або перевиконаного плану дохідної частини. Крім того, завдяки закону з'явилася можливість передачі коштів спеціального місцевого бюджету до загального фонду місцевого бюджету, що ґрунтується на відповідному рішенні.

В розрізі втрат ендегенних ресурсів регіонами України в результаті воєнних дій (внутрішні й зовнішні міграційні процеси, безробіття й ослаблення ділової діяльності суб'єктів економіки) з одного боку, а також об'єктивної політики Уряду відносно дерегулювання й ослаблення податкового тиску на суб'єкти економіки на тлі війни з іншого, місцеві бюджети України відзначаються невисоким ступенем реалізації річних розписів (у половині регіонів держави він був менший за 30%), незначними темпами їх здійснення, порівню-

ючи з 2021 роком. На рис. 1 розглянемо динаміку частки місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету (без трансфертів) за період 2017–2022 рр.

Як бачимо, у період 2017–2021 рр. динаміка частки місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету була неоднорідною, однак варто відмітити, що за 8 місяців 2022 року частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету характеризується значним зростанням. Зауважимо що за 8 міс. 2022 року частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету зросла на 2,7% порівняно з 2017 роком та на 2,5% порівняно з 2021 роком. На рис. 2 наведено структуру надходжень до місцевих бюджетів за 8 міс. 2022 року.

Аналізуючи найбільші за обсягами надходження до місцевих бюджетів, помітно, що основними є: ПДФО, субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, єдиний податок, податок на майно та дотації з державного бюджету. Загалом «за 8 місяців 2022 року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 245,8 млн. грн., що становить +10,5% або +23,4 млрд. грн. приросту проти січня-серпня 2022 року» [1]. Зазначене переважно спричинене істотним зростанням податку з дохо-

Рис. 2. Структура надходжень до місцевих бюджетів за 8 міс. 2022 року, млрд. грн.

Джерело: за матеріалами [1]

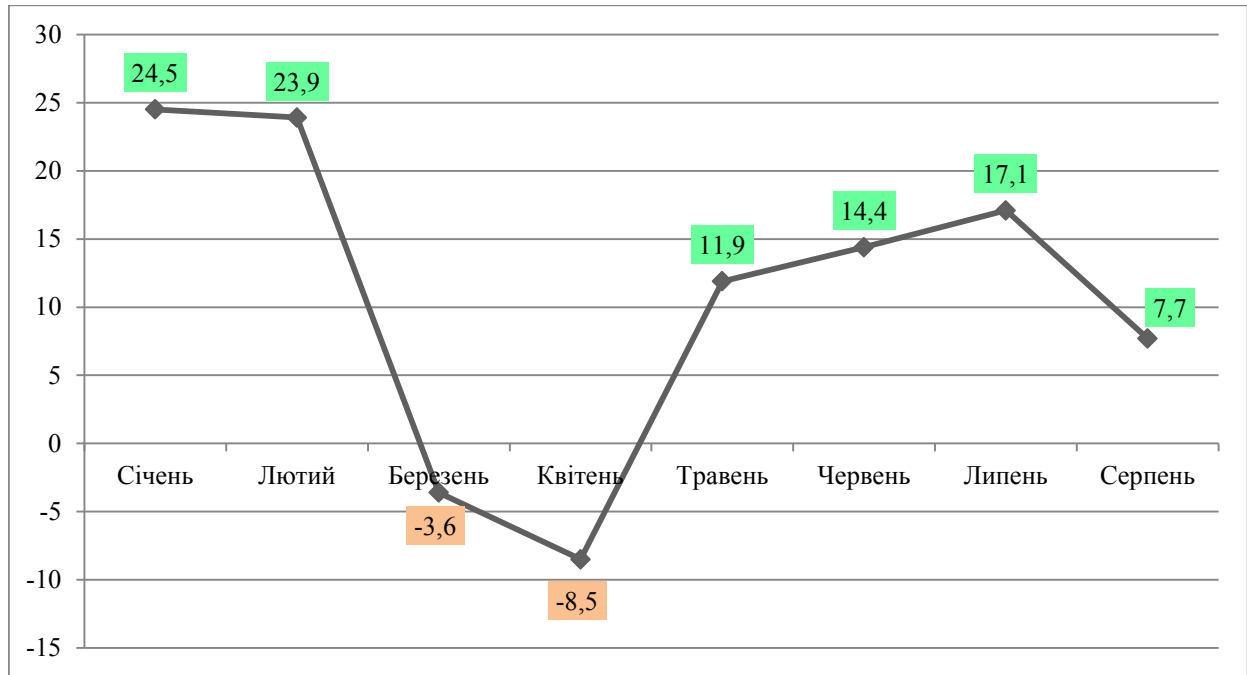

Рис. 3. Приріст надходжень загального фонду місцевих бюджетів за січень-серпень 2021–2022 рр., % до попереднього року

Джерело: за матеріалами [1]

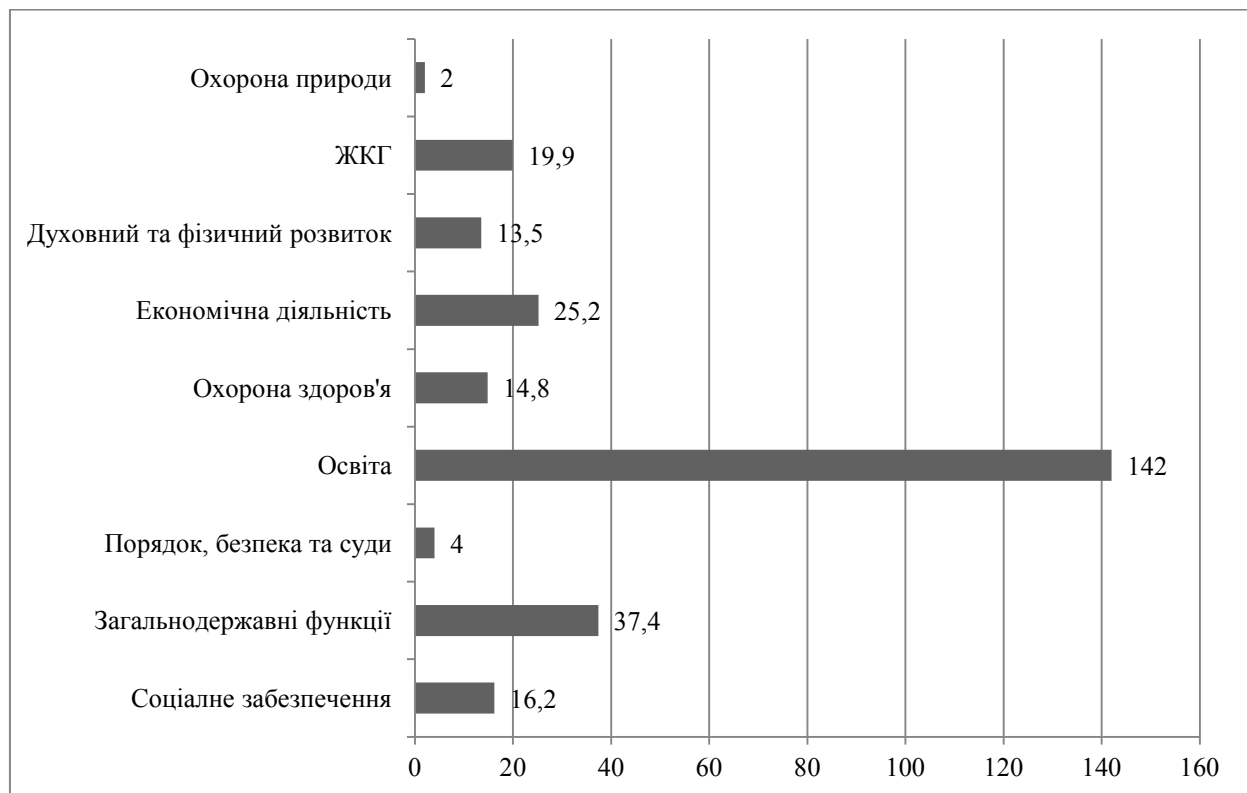

Рис. 4. Структура видатків з місцевих бюджетів за 8 міс. 2022 року, млрд. грн.

Джерело: за матеріалами [1]

дів фізичних осіб (+23,8%), оскільки втрати від надходжень плати за землю, порівнюючи з таким же минулорічним періодом, становлять -21,4%. Суттєво гіршою є ситуація з надходженнями акцизного податку, в тому числі акцизу на пальне. Порівнюючи з січнем-липнем 2021 року, надходження зменшилися на 68,5% або 2,9 млрд. гривень. Причина такого істотного зменшення – це визначення акцизу на імпортування пального на рівні 0 євро за 1000 літрів (Закон України № 2120-ІХ від 15.03.2022 [10]). На рис. 3 наведено інформацію щодо приросту надходжень загального фонду місцевих бюджетів за січень-серпень 2021–2022 рр.

Аналізуючи кожного місяця рух доходів місцевих бюджетів, можна помітити, що в квітні було дно зниження темпів приросту надходжень загального фонду місцевих бюджетів, а вже у травні прослідковується пошквалення. У серпні темп приросту зменшився до 7,7%, зважаючи на відносно зменшення темпів надходжень місцевих податків і зборів.

Як відомо, «з початку 2022 року (станом на 01.09.2022) Уряд перерахував місцевим бюджетам 92,7 млрд. грн. міжбюджетних трансфертів, що складає 83% від передбачених розписом асигнувань, зокрема:

- базову дотацію перераховано в сумі 10,9 млрд. грн., або 100 % до розпису асигнувань;

- освітню субвенцію перераховано в сумі 67,3 млрд. грн., або 100 % до розпису» [1].

Також в розпорядженні органів місцевого самоврядування кожного місяця продовжує залишатися реверсна дотація, котру не перераховують до держбюджету в умовах воєнного часу, й обсяг якої – 899 млн гривень. Зокрема, «залишки коштів на рахунках місцевих бюджетів та бюджетних установ за загальним і спеціальним фондами за січень – серпень 2022 року збільшились на 76,4 млрд. грн. і станом на 01.09.2022 становлять 132,8 млрд. грн.» [1]. Варто погодитися з І. Лещух, у тому що «попри те, ймовірним все ж є зниження обсягів його надходжень у подальші податкові періоди, зважаючи на можливість із 01.04.2022 р. до припинення або скасування воєнного (надзвичайного) стану на території України:

- фізичних осіб - підприємців - платників єдиного податку першої та другої групи не сплачувати єдиний податок;

- сплати єдиного податку в розмірі 2% (замість 5%) платниками єдиного податку третьої групи» [6].

З огляду на змогу переходу фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб, у котрих впродовж попереднього календарного року обсяг доходу не перевищує 10 млрд гривень,

на сплату єдиного податку третьої групи платників єдиного податку за ставкою 2%, в наступному податковому періоді прогнозують чергове значне зменшення надходжень до бюджету податку на прибуток, ПДВ й ряду інших платежів. На рис. 4 наведено структуру видатків з місцевих бюджетів за 8 міс. 2022 року.

Звісно, що стосується державного бюджету, то в галузевому контексті найбільшим вважається обсяг видатків на оборону, вслід за ним – соціальне забезпечення й загальнодержавні функції. Житлово-комунальне господарство повністю забезпечують, використовуючи власні кошти місцевих бюджетів. Найбільше фінансується з місцевих бюджетів й надалі освітня сфера, як делеговане повноваження. Проте наразі з'являється багато викликів, зокрема:

- виправлення дисбалансу між рівнями становлення різних громад;

- створення відповідних умов для сталого зростання;

- відбудова інфраструктури, що пошкоджена;

- чітке розмежування повноважень між всіма рівнями;

- сприяння демократичності ухвалення рішень.

Для подальшої трансформації місцевих бюджетів у територіальних громадах необхідним вважається посилення фінансової незалежності даних бюджетів. Що стосується наповнення місцевих бюджетів під час воєнного стану, варто звернути увагу на наступні резерви залучення додаткових коштів: ретельне зваження та чітке нормативне підкріплення кожного фінансового рішення; аналіз дохідної та видаткової частини місцевих бюджетів для більш економного та раціонального витрачання коштів; скорочення видатків, які не несуть економного ефекту на майбутню перспективу; розробка конкретного плану дій щодо встановлення обмежень на грошові видатки, використання енергетичних ресурсів, витратне проведення урочистих подій, скорочення нетермінових капітальних видатків та ін.; проведення щомісячного контролю, аналізу та коригування цих заходів; залучення коштів з позабюджетних джерел, зокрема благодійної допомоги, грантів та інших ресурсів тощо. Крім того, для подальшого наповнення місцевих бюджетів необхідно: залучити до сплати ПДФО відокремлені підрозділи юридичних осіб, офіційно працевлаштувати внутрішньо переміщених осіб, створити нові робочі місця, залучити у дану сферу інвесторів; усунути недоліки в управлінні комунальними підприємствами і вивести їх із збиткового стану; ефективніше управляти земельними ресур-

сами, переглянути діючі договори оренди, провести інвентаризацію, сформувати базу даних платників земельного податку; встановити податок на нерухомість, запровадити туристичний збір, податок на лісові землі, збір за пакування, та ін.

Незважаючи на те, що Україна досягла значних успіхів у процесі децентралізаційної реформи, варто акцентувати увагу на тому, що першочерговим завданням у майбутньому є нарощування власної дохідної бази місцевого бюджету для того, щоб забезпечити фінансову самостійність у реалізації необхідних функцій.

Висновки. Підсумовуючи усе вищесказане, можемо зробити висновок, що лібералізація оподаткування, суттєве зниження ставок низки податків та зборів - з одного боку, та втрата значної кількості суб'єктів господарювання (у т. ч. внаслідок окупації), а з ними й їх потенціалу щодо сплати податків, зниження ділової активності суб'єктів економіки, паніки та невизначеності щодо їх діяльності в короткостроковій перспективі, які мали місце на тлі повномасштабного військового вторгнення Росії проти України, - з іншого боку, результувалися: 1) зрушенням податкової бази; 2) зниженням питомої ваги регіонів, де велися чи ведуться активні бойові дії, у доходах загального фонду місцевих бюджетів України; 3) зростанням бюджетоутворювальної ролі ПДФО та, відповідно, зниженням питомої ваги акцизного податку та плати за землю в усіх регіонах України, а також зниження частки єдиного податку в майже половині регіонів; 4) недовиконанням річних розписів зі збору податку на прибуток (у половині регіонів країни зібрано менше 30% від річного плану, з них у трьох регіонах - менше 20%); 5) значним зниженням ролі акцизного податку у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів; 6) значним зниженням ролі плати за землю у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів.

Оскільки існує значний ризик того, що в короткостроковому періоді бойові дії не закінчаться, органам влади й експертним колам важливо побудувати політику більш адресного надання бюджетно-податкових пільг. Разом із тим, у розрізі подальших досліджень актуальним є питання перегляду та коригування планових показників бюджетних надходжень з урахуванням поточної економічної та бізнес-ситуації в кожному конкретному регіоні. Варто також звернути увагу на проект Державного бюджету 2023, згідно з яким загальний обсяг фінансового ресурсу місцевих бюджетів на 2023 рік становитиме «571,3 млрд. грн., в тому числі: доходи місце-

вих бюджетів – 389,6 млрд. грн., трансферти з державного бюджету – 181,7 млрд. грн.» [12]. Крім того, урядом запропоновано нововведення та зміни щодо функціонування місцевих бюджетів: у 2023 році планується продовження норми щодо зарахування збільшених нормативів ПДФО, що стосується бюджетів у сільських, селищних, міських територіальних громад на рівні 64% за рахунок зменшення нормативу зарахування ПДФО до державного бюджету (21%); заплановано запровадження горизонтального вирівнювання для бюджетів місцевого самоврядування; акцентовано на утворенні фонду ліквідації наслідків збройної агресії, зокрема це стосується будівництва ремонту пошкоджених споруд, закупівлі транспорту та благоустрою територій; удосконалено механізм визначення ліміту загального обсягу місцевого та гарантованого боргу; спрощено норми щодо акцизу з пального; упорядковано норми щодо фінансування охорони здоров'я, що пов'язано з введенням в дію механізму державних фінансових гарантій; виключено видатки на фахову передвищу освіту, що базуються на державному замовленні; передано фінансові зобов'язання щодо утримання судмедекспертизи до державного бюджету; збережено оподаткування податком на доходи фізичних осіб та виплати для військовослужбовців.

Також перспективним напрямом є перегляд парадигми бюджетного вирівнювання та запровадження парадигми бюджетного стимулювання, що дозволить розширити фінансові можливості органів місцевого самоврядування, зокрема не тільки збільшити обсяги надходжень до місцевих бюджетів, а й наділити їх більшим колом повноважень і відповідальності, що сприятиме фінансовій стабільності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналіз виконання місцевих бюджетів за 8 місяців 2022 року. Децентралізація. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15570>.
2. Гупаловська М. Б., Яхторович Х.С., Кіт О.В. Планування і виконання місцевих бюджетів України в умовах децентралізації. *Молодий вчений*. 2021. № 2(2). С. 253-258. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-2-90-51>.
3. Деякі питання фінансування закупівлі товарів тривалого зберігання в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 травня 2022 р. № 528. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2022-%D0%BF#Text>.
4. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 березня 2022 р. № 252. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzheta-u-period-voennogo-stanu-252>.

5. Дяченко С. А. Аналіз розвитку інституту місцевих бюджетів в Україні: тенденції та прогнози. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 8. С. 63–69. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.8.63

6. Лещух І. В. Доходи місцевих бюджетів в умовах війни: трансформація структури та перспективи подальшого формування. *Бизнес Інформ*. 2022. № 4. С. 74–82. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-74-82>

7. Малишко В. В., Макарчук І. М., Дем'яненко Л. О. Аналіз формування і використання фінансових ресурсів місцевих бюджетів. *Економічний вісник університету*. 2021. Вип. № 49. С. 188-200. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2021-49-188-200>.

8. Першко, Л. (2021). Напрями підвищення ефективності формування місцевих бюджетів України за умов фінансової децентралізації. *Науковий вісник Полісся*, (2(21), 129–135. DOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2\(21\)-129-135](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2020-2(21)-129-135).

9. Письменний В.В. Забезпечення самостійності місцевих бюджетів в умовах фінансової децентралізації. *Фінанси, банківська справа та страхування*. 2021. № 1(76). С. 144-156. DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.1\(76\).2021.144-156](https://doi.org/10.33987/vsed.1(76).2021.144-156).

10. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо

дії норм на період дії воєнного стану: Закон України № 2120-IX від 15.03.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>

11. Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України щодо посилення гнучкості місцевих бюджетів та підвищення оперативності прийняття рішень : Закон України від 09.07.2022 № 2390-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2390-20#Text>.

12. Проект Закону про Державний бюджет України на 2023 рік : Проект № 8000 від 14.09.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40472>.

13. Фатюха Н. Г., Тертиця О. А. Сучасний стан та перспективи розвитку місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8324> (дата звернення: 17.10.2022). DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.62>.

14. Форкун І., Гордєєва Т., Мунджішвілі Т. Комплексна оцінка фінансової стійкості місцевих бюджетів як індикатор підвищення рівня бюджетного менеджменту в умовах реформи децентралізації владних повноважень. *Modeling the development of the economic systems*. 2021. № 2. С. 46-53. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2021-2-7>.